

# Опорна схема "Давньогрецька лірика"

## класичний період давньогрецької літератури

предмет зображення - духовне життя людини



Еллінські вчені не відносили до лірики



## давньогрецька лірика

**декламаційна**  
(без музичного супроводу)

**вокальна (пісенна)**  
(з музичним супроводом)

**ДЖЕРЕЛА. ТЕМИ.  
МОТИВИ**

**ЯМБИ**

Народні  
викривальні  
куплети

Жартівливо-веселий,  
сатиричний,  
дошкульний  
характер віршів  
Дружба, стриманість,  
Залежність людини  
від богів та ін.

АРХІЛОХ  
СЕМОНІД

**ЕЛЕГІЯ**

Френи, ембратерії

Прославлення військової  
доблесті  
Філософські роздуми  
Утвердження  
патріотизму  
Роздуми про актуальні  
проблеми життя

ТІРТЕЙ  
СОЛОН

**ХОРОВА**

Гімни

Урочисті пісні на честь  
богів і пісні світського  
характеру (ушавлення  
олімпіоніків тощо)  
Пейзаж  
Жіноча врода  
Зображення епічних  
картин  
Звернення до міфології

АЛКМАН  
СІМОНІД

**СОЛЬНА  
(МОНОДИЧНА)**

Скомії, епіталами  
Кохання, дружба.  
Захоплення  
мистецтвом.  
Радощі життя

САПФО  
АЛКЕЙ

АНАКРЕОНТ

**ПЕРСОНАЛІЇ**

### Коментар до опорної схеми.

Ще за давньогрецької традиції залежно від способу виконання віршів – декламація чи спів -- лірика поділялася на декламаційну та вокальну (пісенну). До першої входили ямбічний і елегійний жанри, до другої – сольний (монодичний) та хоровий жанри.

Кожен жанр мав свою тематику, власні художні особливості. Жанри лірики розвивалися самостійно і рідко схрещувалися між собою. Перш та все, кожен із ліричних жанрів мав своє джерело походження: елегія – із похоронних плачів (френів), сольна меліка -- із весільних ( епіталами), застільних ( скомії) пісень і т.д. Еллінські літературознавці взагалі не вважали декламаційні жанри лірикою.

Розквіт лірики припадає на класичний період давньогрецької літератури ( V – IV ст. до н.е.)

## 10. Презентація роботи творчих груп.

### Творчість Тіртея



Спартанський воїн

1. Розповідь про життя та творчість.
2. Коментування ілюстрації “Спартанський воїн”

Легенда про призначення Тіртея стратегом спартанського війська як приклад сили мистецтва.

*Тіртей, ім'я якого стало майже збірним у розумінні «поета-воїна», - напівлегендарна особа. За переказами, він жив в Афінах у середині VII ст. Був шкільним учителем в Афінах. У своїх патріотичних елегіях оспівував героїзм спартанців, засуджував міжусобиці. Спартанці, що воювали із своїми сусідами - месенянами, одержали від дельфійського оракула пророцтво, де він наказував їм запросити в «радники» афінянина. «А тому вони послали в Афіни повідомити про віщування і просити такого мужа, який би порадив, що їм робити. Афінянам не хотілось не послухати бога, але їм не хотілось також, щоб лакедемоняни, без великих небезпек, стали власниками найкращої частини Пелопоннесу. Міркуючи так, вони відшукали якогось Тіртея, який навчав грамоти і якого вважали за людину недалеку на розум; до того він шкутильгав на одну ногу. Отож його й послали до Спарти. А Тіртей, прибувши до Спарти, почав складати елегії і співати їх насамперед сановникам, а потім і всім, хто збирався послухати його» (Павсаній, Опис Еллади, IV, розд. 23). Войовничі Тіртеєві елегії*

*так нібито натхнули молодь, що під впливом його поетичної агітації спартанці здобули остаточну перемогу.*

3. Виразне читання поезії **А.Бортняка “Балада про позиченого полководця”**

Спартанці здивувались: - Що за жарти?

Хіба у нас нема своїх калік? -

коли до геть знеможеної Спарти

прибув з Афін кульгавий чоловік.

Таж тільки вчули, що втрачають сили,

туди гінця послали загодя.

Адже у них по-братньому просили

позичити військового вождя!

За цим Тіртеєм та не піде жоден.

На ньому ж ані тіла, ні лиця.

Навряд чи хоч меча підняти годен.

Чи схожа на вождя людина ця?

Який це вождь? Яка до нього віра,

Коли кривий та ще й горбатий він?!

Коли в руках - хіба не смішно? - ліра?

Діждалися підмоги від Афін!

Та тут війна кривава, а не танці.

... Але Тіртей поглянув навкруги

й торкнувся струн, промовивши;

-Спартанці!

На вас уже заждались вороги. -

І з уст його злетіла пісня владно.

Щось заgrimіло в ній і загуло -

незвично, небувале, неплакатно

(утім, тоді й плакатів не було).

Ослаблі вої враз відчули крила,

знайшли в собі незвідану снагу,

Мов не вони допіру говорили

образливо і злісно про культу.

Мов не було їм з тої ліри смішно.

Мов кожен нагадав, що він солдат.

І вороги не витримали. Спішно

юрмою відкотилися назад.

Як варварська орда, яка й не варта  
великої стратегії війни...

Згори в погорді позирала Спарта

Бійницями фортечної стіни.

Ішли вперед її сини, солдати.

Ну, а позаду ледве маячів

той, що меча не здужавши підняти,

здійняв одразу тисячі мечів.

- Як співвідносяться на змістовому та ідейному рівнях давньогрецька легенда та поезія А.Бортняка? Чому в обох текстах підкреслюються фізичні вади поета?

#### **4."Поетичний вернісаж" митця ( виразне читання поезій Тіртея в перекладах**

**Г.Кочура):**

Добре вмирати тому, хто, боронячи рідну країну,  
Поміж хоробрих бійців падає в перших рядах.  
Гірше ж немає нічого, як місто своє і родючі  
Ниви покинуть і йти жебракувати в світи,  
З матір'ю милою, з батьком старим на чужині блукати,  
Взявши з собою діток дрібних і жінку смутну.  
Буде тому він ненависний, в кого притулку попросить,  
Лихо та злидні тяжкі гнатимуть скрізь втікача.  
Він осоромить свій рід і безчестям лице своє вкриє  
Горе й зневага за ним підуть усюди слідом.  
Тож як справді не знайде втікач поміж людом ніколи  
Ані пошани собі, ні співчуття, ні жалю -  
Будемо батьківщину і дітей боронити відважно.  
В битві поляжемо ми, не пожалієм життя.  
О юнаки, у рядах тримайтесь разом серед бою,  
Не утікайте ніхто, страхом душі не скверніть.  
Духом могутнім і мужнім ви груди свої загартуйте,  
Хай життєлюбних між вас зовсім не буде в бою.  
Віком похилих, у кого слабі вже коліна, ніколи  
Не покидайте старих, з битви утікши самі.  
Сором несвітський вам буде тоді, як раніше за юних  
Воїн поляже старий, в перших упавши рядах,-  
Голову білу безсило схиляючи, сивобородий,  
Дух свій відважний оддасть, лежачи долі в пилу,  
Рану криваву свою не забувши руками закрити,-  
Страшно дивитись на це, соромно бачить очам  
Тіло старе без одежі! А от юнакові - все личить,  
Поки ще днів молодих не осипається цвіт.  
Чоловікам він був милий, жінок чарував за життя він -  
Буде прекрасний тепер, впавши у перших рядах.  
Отже, готуючись, кожен хай широко ступить і стане,  
В землю упершись міцніш, стиснувши міцно уста.

•••

Воїни, непереможного в битві Геракла нащадки!



- Чому в поезії так детально вималювано долю тих, “хто осоромить свій рід і безчестям лице своє вкриє”?
- Кого можна вважати безпосереднім адресатом поезії Тіртея?
- Дослідіть синтаксичні особливості вірша. В чому своєрідність і мета використання саме такої синтаксичної будови твору?
- Спробуйте підібрати асоціативний образ – ключ до поезії Тіртея